

*Tradicijske frizure
Podravine*

Koprivnički Bregi

Način oblikovanja djevojačke kose i na području Koprivničkih Bregi sastojao se od začesljavanja kose razdijeljene po sredini glave i uplitanja u pletenice koje ovdje nazivaju “kite”. Ponekad su “kite” podizali i iznad uha učvršćivali ukosnicama tako da se dobije oblik omče. U svečanim prilikama kosu su dijelili razdjeljkom pomaknutim u lijevo tako da se iznad desne strane čela kosa upletala u pletenicu. Udane žene svakodnevno su nosile velne koje su se izrađivale pomoću “klamera” i punđicu kružnog oblika dobivenu učvršćivanjem “kite” na zatiljku. Za odlazak na misu, svatove ili krštenja (osobito ako je mlada žena bila krsna kuma) izrađivale su svečanu frizuru koja se sastojala od velni s prednje strane glave te “zafrčki”: pramenova kose počesljanih u oblik šestice i ravnomjerno raspoređenih po čitavoj glavi. Na svečanu frizuru mlade su “snehe” mogle staviti svilenu maramu “šamiju” crvene ili plave boje ili “svilaš”. Mladenka je na navedenu frizuru nosila vjenčić, a nakon njegova skidanja svilenu “šamiju” i “peću” izrađenu od tankog bijelog platna i ukrašenu bijelim vezom tehnikom “slinganja” koja se nije vezivala već samo prebacila preko glave.

Anita Peroković pri izradi frizure iz Koprivničkih Bregi

Novigrad Podravski

Od najranije dobi djevojčice su nosile dugu kosu počešljanu u jednu pletenicu "kitu" za svaki dan, ili dvije nedjeljom, što je smatrano svečanom frizuricom koju su još i dodatno ukrašavali ukrasnim trakama "pantlinima" bijele, crvene ili ružičaste boje. "Pantlini" su se vezivali uz donji rub pletenica u obliku velikih mašni. Navedenu frizuru nosile su djevojčice sve do završetka četvrtog razreda osnovne škole, kada počinju ulaziti u razdoblje djevojaštva. Djevojke i mlađe udate žene, u razdoblju između dva rata pa sve do sedamdesetih godina prošlog stoljeća nosile su dugu kosu počešljanu na sljedeći način: s prednje strane tjemena kosa je bila podijeljena razdjeljkom po sredini ili na stranu. Za svakodnevnu frizuru kosa je bila samo zaglađena i stegnuta, dok je za svečane prilike oblikovana u velne ili "cakline" pomoću metalnih štipaljki "klamera" ili škara

Tri načina češljanja u Novigradu Podravskom nekad

U sredini žena sa tradicijskom frizuricom Novigrada Podravskog s početka 20. stoljeća

za “brenanje”. “Klamere” je trebalo pričvrstiti na mokru kosu na kojoj su ostavljani nekoliko sati kako bi se dobio željeni oblik frizure. Škare za brenanje zagrijavale su se na žaru i pomoću njih se oblikovala suha kosa djelovanjem topline. Za ovakav način friziranja bila je potrebna vještina određivanja optimalne temperature škara kako se kosa ne bi spalila. Zbog toga su zagrijane škare isprobavale pritiskanjem na papir: tek kada prestanu ostavljati žut trag na papiru mogle su se koristiti na kosi. “cakline” su često ukrašavali različitim vrstama ukosnica “špangica” koje su na vrhu imale cvjetić ili zvjezdicu. Na zatiljku je kosa bila upletena u jednu ili dvije pletenice koje su se omatale u pundicu kružnog oblika zvanu “kofrljin” i učvršćivale pomoću iglica koje su na vrhu imale “bombuljice”.

Tradicijske frizure iz Novigrada Podravskog

Gotalovo

Tradicijska frizura iz Gotalova

Tanja Balog i pomoćnica pri izradi frizure iz Gotalova

Đurđevac, Molve, Virje

Obaveza nošenja duge kose bila je uobičajena za djevojčice i na ovom području. Karakteristična je bila frizura s kosom čvrsto zalizanom iznad čela. Osobito važan detalj bio je uredna i začešljana kosa prilikom odlaska na misu. Na zatiljku, kosa se uplitala u dvije pletenice zvane “fute”, a mogle se nositi spuštene ili pričvršćene pomoću ukosnica “orodlina” u “punt”.

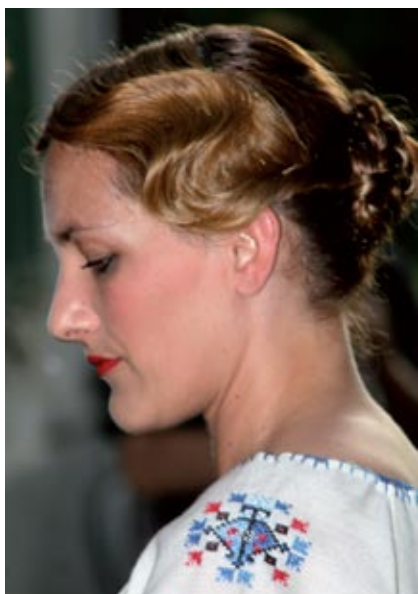
Frizura udanih žena razlikovala se u načinu uređivanja prednjeg dijela kose od kojeg su se izrađivali “šatlina”: kosu je trebalo podijeliti po sredini glave “stezom” i sa svake strane odijeliti po jedan pramen širine četiri prsta. Svaki od ta dva pramena “podvugnuo” se stručkom vlasi i oblikovao namatanjem na prst sve do uha koje je bilo pokriveno. Mlade “sneje” koje su se posebno “preštimalavale”, “šatlina” su još dodatno ukrašavale ukosnicama formirajući tri do pet valovitih “caklina”. Na ovako oblikovanu frizuru nosila se poculica: kapica ukrašena svilenom trakom, pod nazivom “ruže” ili marama “šamija”. Najčešće su je nosile kada su išle u svatove (Đurđevac).

Druga frizura karakteristična za ovo područje bila je namijenjena mladenci nakon skidanja vjenčića (Molve) ili udanim ženama koje su nosile poculicu (Podravske Sesvete). Zajednička im je prva faza u izradi: kosa se dijeli po širini glave od uha do uha i na prednju polovicu koja ide preko lica prebacuje se uska vrpca “žnorica”. Nakon toga u Molvama se preko “žnorice” prebacuje pramen po pramen kose i pričvršćuje na tjemenu ukosnicama - “rendicama”.

U Podravskim Sesvetama tako prebačenu kosu umatale su u deblji pramen oko špagice sve do uha ispred kojeg su je oblikovale u “zafrček”. Preostalu kosu na stražnjem dijelu plele su u pletenicu i umatale u “kobas” (Molve), ili oko “kolombara” (Podravske Sesvete).

Frizura s kobasicom iz Molvi

Tradicijnska frizura s velnama iz Molvi

Vjenčanu frizuru iz Molvi izrađuje Božica Levatić

Katarina Štefanec i kćerka Anita Vodopija pri izradi molvarske frizure

Ovako oblikovana frizura u Molvama se prekrivala “poculicom” i “šamijom” specifične ružičaste boje, a u Sesvetama “poculicom” specifičnog četvrtastog oblika.

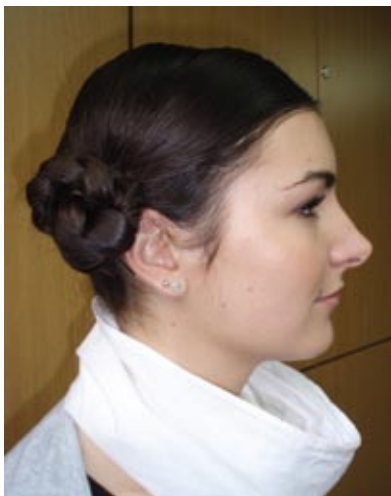
Kao i u drugim dijelovima Podravine, već od četrdesetih godina prošlog stoljeća i u navedenim selima u modu ulaze velne koje se izrađuju pomoću metalnih štipaljki “klamera”, odnosno “brenškara”.

Osobito zanimljiva među svečanim frizurama s ovog područja bila je frizura za mladenku iz Podravske Sesveta. Pri izradi ove frizure kosa se dijelila po širini glave u dva dijela. Od kose na stražnjem dijelu glave oblikovala se okrugla pundžica pod nazivom “kolombar”. Od kose na gornjem dijelu glave pomoću stabljike kukuruza izrađivale su se “sarmice” različite dužine koje su bile poredane u niz okomito od čela.

Đelekovec

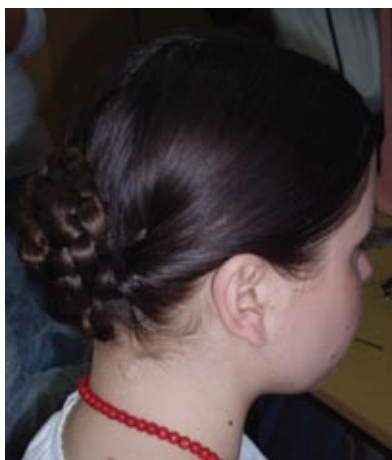
Djevojačka frizura

1. Kosa je razdijeljena po dužini glave i s prednje strane glatko začešljana uz glavu.
2. Na stražnjem dijelu ispletene su dvije dugačke pletenice
3. Od svake pletenice oblikuje se po jedna mala punđa pričvršćena iznad uha.

Frizura za udane žene

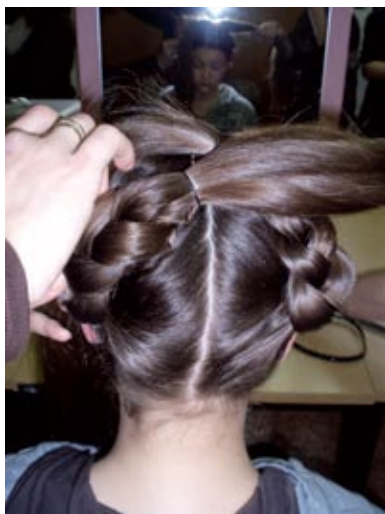
1. Kosa je podijeljena po dužini glave i glatko začešljana
2. Na stražnjem dijelu su ispletene dvije pletenice od kojih se oblikuje jedna pundica na zatiljku pod nazivom "kobas". "Kobas" se prekriva pamučnom kapicom "poculicom" i crvenom maramom "šamijom".

Sigetec

Djevojačka frizura

1. Kosa je podijeljena po dužini na svakoj strani ispletena u pletenice.
2. Pletenice se podižu na gornji dio glave i prebacuju jedna preko druge tvoreći (košaricu).
3. Na prednjem dijelu iznad čela su formirana 3 pramena sa svake strane koji se prebacuju okomito preko ostalog dijela kose i pričvršćuju ukosnicama.

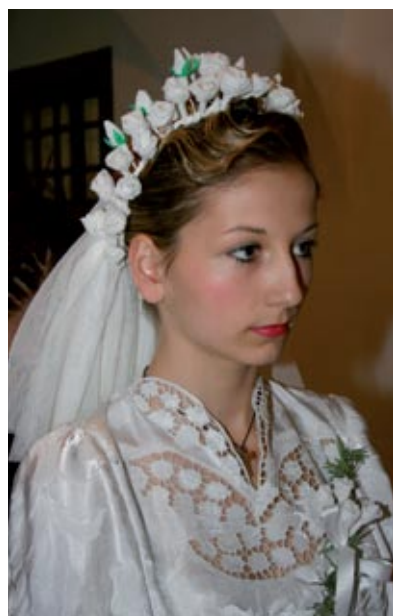
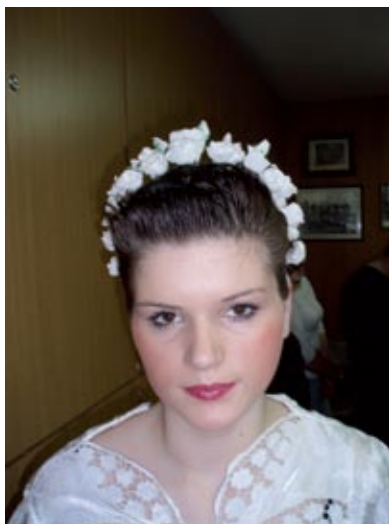

Torčec

Svatovska frizura

1. Kosa je podijeljena po širini glave. Iznad čela se kosa podiže prema tjemenu i oblikuje u velne pomoću “klamera”.
2. Od preostalog dijela kose oblikuju se dvije pletenice koje se uvijaju u punđu kružnog oblika koja se pričvršćuje na donji dio tjemena.
3. Ovako izrađena frizura ukrašava se vjenčićem sa cvijećem od krep papira ili voštanog platna.

Gotalovo

1. Kosa se s prednje strane dijeli na stranu i oblikuje u velne pomoću metalnih klamera
2. Na stražnjem dijelu glave kosa se dijeli po sredini i plete u dvije pletenice od kojih se oblikuju okrugle pundice pričvršćene ispod svakog uha
3. Na ovako oblikovanu kosu stavlja se vezena poculica

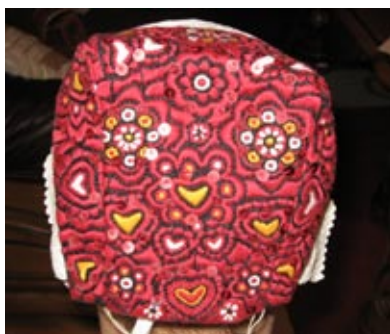
Koprivnički Bregi

1. Izrada frizure započinje dijeljenjem kose u nekoliko pramenova koji se prebacuju preko čitave širine glave.
2. Od pramenova se oblikuju obrnute šestice koje slijede jedna za drugom a na stražnjem dijelu glave kosa se upliće u pletenicu. Od nje se formira okrugla punđica na zatiljku.

Koprivnički Ivanec

Koprivnički Ivanec

Osnovno obilježje djevojačke frizure je kosa s prednje strane razdijeljena po sredini i glatko začesljaju te sa stražnje upletena u jednu pletenicu zvanu “kita”. Za svečane prilike “kitu” su ukrašavali vezivanjem crvenih svilenih traka “mašlina” ili “pantlina” koji su bili nešto uži i ukrašeni strojno vezenim cvjetnim motivima.

Frizure za udate žene karakterizira isti osnovni oblik: kosa je s prednje strane razdijeljena po sredini glave i glatko začesljana. Na stražnjoj strani ona se dijeli na dva dijela od kojih se mogu isplesti pletenice s upletenom špagom ili se špaga spiralno uvija oko pramenova kose. Pletenice ili pramenovi kose omataju se oko “kofrtala”, četvrtasto oblikovane žice koja prati oblik poculice. Za svečane prilike s prednje strane frizure dodavani su “zafrčki” ili “frbetlini”, pramenovi kose iznad svakog uha oblikovani u šestice. Zbog komplicirane izrade i nužne pomoći druge osobe, ova frizura izrađivala se jednom tjedno, a prednji dio bilo je potrebno svakog jutra samo zagladiti mokrim dlanovima.

Frizure iz Koprivničkog Ivanca s početka 20. stoljeća

Tradicijska frizura iz Koprivničkog Ivanca početkom 20. stoljeća

Jedna od inicijatorica projekta Marijana Janeković izradila je frizuru iz Koprivničkog Ivanca (lijevo suautorica projekta Vesna Peršić Kovač)

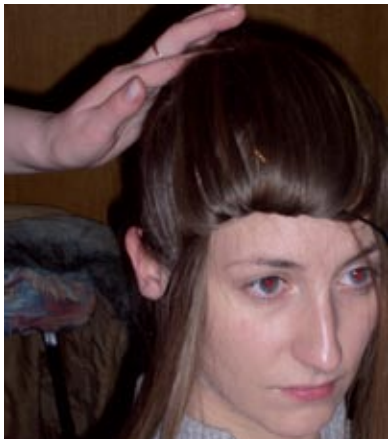
Novigrad Podravski

1. Kosa može biti razdijeljena na sredini ili sa strane, a učvršćuje se šećerom rastopljenim u vodi
2. Oblikuju se velne pomoću metalnih klamera.
3. Stražnji dio kose upliće se u pletenicu
4. Od pletenice se izrađuje kofrljin, pundžica kružnog oblika na zatiljku

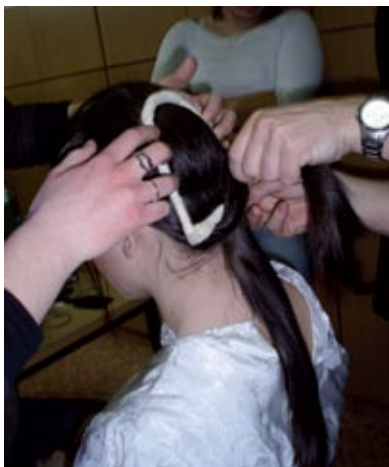
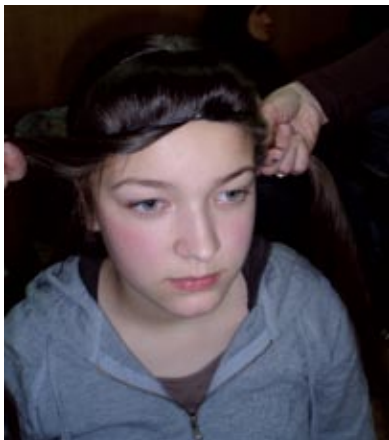

Molve

1. Kosa se dijeli po širini glave na način da se prednji dio prebací preko lica.
2. Preko te polovice kose stavi se špagica u visini obrva.
3. Pramen po pramen se kosa prebacuje prema natrag i učvršćuje ukosnicama
4. Od preostalog dijela kose na zatiljku se plete pletenica koja se uvija u "kobas"

Podravske Sesvete

Podravske Sesvete

zabilježio JOSIP CUGOVČAN

Od usmene predaje preko sačuvanih fotografija i još živih kazivača s kojima sam razgovarao na terenu, pokušao sam opisati kako i na koji način su se češljale djevojke i udate žene negdje od 1850. do 1920. godine. Ostavljam mogućnost da je u prelaznom razdoblju kod pojedinih osoba to potrajalo i nešto dulje.

Djevojačka frizura

Raspletena i raspuštena kosa morala se dobro raščešljati, te ako je bila suha, namazala se guščjom masti. Nakon što se počela kosa češljati od čela prema otraga razdijelila se u dva jednaka dijela. Svaki taj dio ponovo se počešljao i podijelio u tri podjednaka pramena kose.

Josip Cugovčan i Goran Cvjetanović objašnjavaju način češljanja frizura iz Podravske Sesvete

Tradicijska frizura iz Podravske Sesveta

Od tih pramenova isplela se pletenica ili “futa” kako su je zvali u Podravskim Sesvetama.

Kosa je na tjemenu glave bila napeto počesljana. Od te dvije pletenice a otraga na glavi napravio se “kolombar”. To znači da su se te dvije pletenice omatale jedna oko druge u krug, pričvršćivale “drotenim špangicama”, ukosnicama, te se tako napravila polukugla. Veličina je ovisila o duljini i gustoći same kose. Tako napravljeni kolombar ukrasio se “kresecim iglicama”. Obično je to bilo od pet do deset komada.

Da bi frizura bila napeta, još se učvrstila polukružnim ukrasnim češljem. Moglo se stavljati i tri ukrasna češljica i još više “kresecih iglica”, no sve je ovisilo o materijalnom statusu pojedine djevojke.

Od muškata, cvjetova pelargonije, ili nekog drugog sezonskog cvijeća napravila se mala kitica koja se pričvrstila špangicom, ukosnicom na

Vjenčana frizura iz Podravskeg Seseveta oko 1940. godine

onoj strani glave gdje je to djevojki više odgovaralo, a obično je to bilo s lijeve strane. Ovako je izgledala svečana djevojačka frizura.

Frizura udate žene

Češljale su se na zafrčke i kobasicu a na glavi su nosile puculicu dok su mlade snahe još na puculici nosile i peću.

Udate žene su se češljale tako što su kosu raščesljale na tjemenu glave ali ne na lijevu i desnu stranu već od uha do uha naprijed na čelo i otraga. Zatim su preko tako raščesljane kose a u visini pola čela kosu zavezale tamnijim koncem ili špagom. Od sredine čela kosu su omatale oko konca prema gore do ispred uha. Tu su još kosu omatale u deblji pramen koji su oblikovale u krug a u visini donjeg dijela uha.

Tako umotanu kosu, ostatak zataknule bi iza gornjeg dijela uha i pričvrstile ukosnicom, špangicom. Tako omotanu kosu zvali su “zafrček”.

Frizura iz Podravskeg Sesveta odostraga

“Zafrček” su imale i s jedne i s druge strane glave ispred uha. Da bi se kosa ljepše mogla frkati mazale su je sa guščjom masti. Ostatak kose otraga namatale su na “kobasicu”, pramen po pramen ili bi isplele nekoliko manjih pletenica koje su namotale na kobasicu. Kobasica je bila svinuta suha vinova loza u obliku potkove. U donjem dijelu bila je spojena sa drugim komadićem vinove loze, koji je bio omotan komadićem platna i tako spojen s ostatkom oblika potkove. Loza se omatala platnom zato što se kosa tako bolje držala i nije klizila. Kobasica je služila da se na nju omota ostatak kose otraga a ujedno kao držač “puculice” da ona ljepše stoji.

Svaka udata žena svako jutro sama se češljala na ovakav način.

U Podravskeg Sesvetama, 24. 5. 2008. godine